

Botos Katalin:

Választások után

"Olyan kevesen vagyunk,
hogy a műveletlenség luxusát
nem engedhetjük meg magunknak."...
Kodály Zoltán

Kellett egy-két nap, hogy összeszedjem a gondolataimat. Tudtam, hogy a választási rendszer a győztesnek kedvez. Számoltam a Fidesz esetleges vereségével, de *ekkorára* valóban nem számítottam.

Ez azért tragikus, mert a 2/3-dal szétverhetik azokat az értékeket is, amelyeket mindenképpen meg kellett volna őrizni. S amelyek már régóta bántják a Tiszásokat támogató külső erők a szemét. Hát igen: az Isten, család, haza...

Ami az Istent illeti, arra frappáns válasz lehet a hétfői Magyar Nemzetben megjelent cikkem. (Isten ujja volt, hogy ekkorra időzítette a szerkesztőség.) Ebben rámutattam a demográfia, a migráns-beáramlás és a keresztényellenesség politikai következményeire. Arra, hogy integrált Európai Egyesült Államokat csak közös vallási-kulturális alapon lehetne létrehozni, de ha minden így megy, ahogy eddig, *akkor az a muszlim vallás lesz*. Ébresztő, keresztény értelmiség! És ébresztő, még talán mindig kultúr-keresztény Kelet-Európa...

De ezen túlmenően, nézzük meg, mi vezetett ide, ehhez a választási eredményhez.

Elhangzott sok önkritikus hang már magán a választás éjszakáján is. Prominens fideszesek utaltak a hibákra... Kérdés, *miért csak ekkor?* Miért csak most jött rá, például, Ferenczi Orsolya, hogy mi volt a súlyos hiba, ami a kormány bukásához vezetett? *Mert most jött el az ideje, hogy ki merje mondani*. Korábban, a Fideszre „falkában ráuszult senkiháziak” – ahogy Ferenczi fogalmazott – , sajnálatos módon – , azt mondták volna, hogy *árt a kormánynak*, ha valaki a mi oldalunkról kritizál... A mi építő kritikánk is, mindig lepergett a falakról. Nem jutott el soha illetékes döntéshozóig. Jobboldali szervezetek sem merték felvállalni Most elmondom gondolataimat. Kritikai a tartalmuk, de nem fűződik hozzá más érdek, mint a haza javára való törekvés.

Vegyük hát sorra a dolgokat! Mi volt a Fidesz választási vereségének fő oka?

Véleményem szerint az, hogy **a Fidesz beszorult két szélsőség közé**. Egy tetemes társadalmi csoport (2,4 millió választó) került két szélső pontot képviselő társadalmi réteg közé. Kik voltak ezek?

Az *alacsony* erkölcsi színvonalat képviselő - részben fiatal - „*Haverok, buli, Fanta!*” jelszóval jellemezhető, viszonylag széles csoport, és a *magas* erkölcsi színvonalat képviselő, szinte azt mondhatjuk, *a tízparancsolat értékrendjét* követő vékonyabb társadalmi réteg közé.

Ezek egymásnak kifejezetten ellentétei. És mégis, mindketten az Orbán-vezette oldal ellen voksoltak. A Tiszára szavaztak, bár *nem igazán tudták, mire; csak azt tudták, mi ellen. Ez a választás kifejezetten proteszt-szavazás volt.*

Amit a Hősök terén tartott Tisza-kampányzárón látott a néző, az a jóérzésű ember számára elfogadhatatlan. Az értékek olyan meggyalázása, mint a Terror Háza bemocskolása, a gyomorforgató, erkölcstelen viselkedés, az agresszív, szinte anarchista szövegek, vissza is tartottak egyeseket a Tisza-párt politikai támogatásától. De messze nem elég embert....

Milyen hibát követett el hát, a konzervatív oldal? A kampányban és azt megelőzően?

Több elemző felhívta a figyelmet arra, hogy a kampányban *teljesen értelmetlen volt* a forradalmi magatartásra hajlamos, annak kockázatairól mit sem tudó fiatalságot azzal befolyásolni, hogy nem most van itt a változásnak az ideje!... Itt nagyon *elmérték* a dolgokat a kampánytanácsadók. *Nincs az a fiatal, aki ne akarna változást!* Churchill állítólag azt mondta, hogy aki 20 évesen nem liberális, annak nincs szíve, s aki 40 évesen nem konzervatív, annak nincs esze. Még ha a mai fiatalság *mindent* megkapott is a kormánytól (kedvezményeket), és a családtól (mamahotelt), mégse volt elégedett. A fiatalság liberális, anyagiasszellemű világban nevelkedett. Biztonságban nőtt fel, és azt hiszi, ez a természetes állapot. A modern technika birtokában azt is gondolja, hogy sokat, hogy *szinte mindent tud...* A fiatal szavazóknak azonban valódi tapasztalatuk nincs, információjuk viszont van, de a média által nagyon torzított. Érzelmek erőteljesekek. Ezek a fiatal szavazók az ész-érveken alapuló kommunikációra érzéketlenek. *Elveszíti* őket, aki így közelít.

A magyar fiatalság nem látott az elmúlt évtizedben maga előtt vonzó perspektívákat, a jövőjét illetően. (Számptalan – egyébként patrióta – barátom

gyermekük költözött külföldre...) A hazaszeretetre nevelés messze nem valósult meg az elmúlt 35 esztendőben. A családok többségében sem, de legfőképp az iskolában. Egyrészt a tanári kar jelentős része a szocializmusból örökölt szakemberekből állt. Az 1956-os fiatalságot még a Klebelsberg-i kultúrpolitikán nevelődött tanárok oktatták, akiknél a haza fogalma, Petőfi szabadság-eszménye, fontos volt. Meg is lepődött a hatalom, amikor szembe fordult vele. A jelenlegi tanár gárda idősebb tagjai viszont már a Kádár korszakban szocializálódtak. Amikor vallásos világnézetű ember nemigen lehetett tanár, s *ahol a hazaszeretetet nacionalizmusnak bélyegezték*. A rendszerváltás után pedig a neoliberais szellem – amely anyagiasságban kitűnik – lett az értelmiség uralkodó eszméje. A rendszerváltóvá lett, korábbi hatalomhoz kötődő emberek gyermekei (Bauer, Domszky) a leghatározottabban a liberális eszmék képviselői lettek, de *nem a nemzeti liberalizmusé*, hanem a globalista liberalizmusé... A média, majd az internetes platformok rá is játszottak erre a kozmopolitává nevelésre. (Nézzük csak meg, milyen nyelven kommunikál a fiatalság. Fele angol szótöredék...)

És hát, lássuk be, számos helyen, pl. egészségügy, oktatás területén, *a kezdők, a fiatalok* helyzete nem volt még az elmúlt években sem rózsás. (Az orvosoktól eltekintve, de az is csak mikor javult meg...) Erre aztán hab a tortán az olyan szöveg, hogy „nem változtatás kell most, hanem tapasztalat...”. A fiatalok persze hogy változtatni szeretnének! Hogy miért nem látnak jövőt maguk előtt, azt hosszabban kellene elemezni. Megérne egy széleskörű szociológiai vizsgálatot, egy társadalom-pszichológiai felmérést. (Most érezhetjük csak Kopp Mária hiányát, a politikát tudományosan alátámasztó szociálpszichológiai vizsgálatok, a magyar lelkiállapot elemzése terén.)

Lehettek aztán a Tisza mellett szavazók között sokan, mélyszegénységben élők. Nagyon kicsi nyugdíjból tengődők. (Bár sokszor maguk voltak ennek okai, korábbi járulék-nem fizetési gyakorlatukkal, de sokszor nem tehetek róla: így alkalmazták őket.) Lehet, hogy megvásárolt szavazók is voltak köztük, s az is lehet, hogy csak a harsány „Minden jobb lesz” kampánynak bedőlő emberek voltak. Erre utal, hogy – meglepetésként – a vidéket is elárasztotta a „Tiszakék...” Mindenesetre, az teljesen biztos, hogy nem tudták, mit jelent, amire szavaznak...

A másik szavazó csoport ezzel szemben *éppen ellenkezőleg, a magas erkölcsi normákat képviselő társadalmi réteg* volt. Szomorú, de ezek között *sok*

keresztény világnézetű ember is volt. (Egykori kereszténydemokrata képviselő, börtön-lelkész, egyházközségi vezetőségi tag...) Éppen azért, mert ezeket az embereket mélyen sértik azok a jelenségek, *amelyeket nem lehetett nem megtapasztalni* a Fidesz 16 éve alatt. A Szájer történet, a kegyelmi ügy, s a kivizsgálatlan pedofil események, a MNB körüli visszaélések hírei.

Az embereket különösen befolyásolta az elit **látványos vagyon-gyarapodása**. Természetesen, a média minden mértéken túl habosította a NER-történeteket; sokszor a HVG szakszerűnek tűnő bemutatásában, így az értelmiség nagyon is vevő volt rá. (De legyünk őszinték: *ki hitte el* a miniszterelnök hivatalos vagyonbevallását? Hogy szinte semmi nincs a nevéen?) És hát voltak a polgároknak közvetlen tapasztalatai is, egyes NER cégek „einstand”-jellegű vásárlásairól, vagy kényszerű pénz-visszautalásokról. Hogy erről miért nem szóltak a nyilvánosság előtt? *Mert féltek*. És ez bizony nagy baj.

Másrészt, a NER és a vezető politikusok sokszor *kivagyi* magatartása, vagyonfitogtatása volt vért forraló. Amikor egy vezető fideszes politikus beszélgetés közben úgy nyilatkozott, hogy „ez jó lesz a parasztoknak...”. Kiskirályként való viselkedésről az egyes intézményeknél, ugyancsak sokat lehetne beszélni. A klientúra jó jövedelmező állásokhoz juttatása szintén közelről látható téma volt. Pokol Béla a trafikmutyit hozta fel egy beszélgetésben kedden példának; de sokkal nagyobb jelentőségű, hogy gyakran kaptak meg igen fontos posztokat, intézmény-vezetést olyan emberek, *akik erre nem igazán voltak szakmailag alkalmasak*.. Olyan embereket neveztek ki kulturális cégek élére, akiket *a teljes szakma elutasított*. És hát sokszor voltak „fal állásokban” hatalom-közeli emberek. (Hiszen maga a Tisza-vezér is ezek közül való volt.)

Az természetes, hogy minden politikai hatalom a saját támogatóit juttatja előnyökhöz, naná, hogy nem az ellenfelei támogatóit... *No, de szakmai hozzáértés hiányában is?! Ez már elfogadhatatlan*. Az is érthető, hogy a mindenkori hatalom őt támogató embereket próbál közjogi méltóságokká tenni. De, hogy azok súlytalan emberek legyenek... az már aggályos. (Persze ez nem jogosít fel senkit a másik oldalról, olyan ordenáré megfogalmazásokra, mint pl. a köztársasági elnökre: egy „szatyor fing...”) Igaz, hogy az ellenfél-ellenzék a legalkalmasabb jelölteken is talált mindig valami fogást. Ezt láttuk; de talán van abban valami, hogy nem eléggé ismerte a legfelsőbb vezetés a saját országának kiválóságait... Vitathatatlanak tűnik számomra (konkrét példák alapján), hogy

az emberismeret nem volt feltétlenül az első ember erőssége. (Magukat ügyesen menedzselő emberek egy véletlenszerű beszélgetés alapján is kerülhettek igen magas posztra. Csak példának idézem az első Orbán kormány egyik – pártunkívüli – egészségügyi miniszterét, akit egy véletlen beszélgetés alapján nevezett ki OV. De más konkrét példáim is akadnának.)

Ezek az anomáliák tántorítottak el sok jóérezésű, keresztény embert is, az Orbán-kormányzat támogatásától. Természetesen, nem tudható, hogy mit gondoltak a teljesen ismeretlen másik oldal érényeiről? Nehezen lehet megérteni, hogy ezek az emberek hogy nem gondoltak a jelenlegi kormányfő-jelölt erkölcsi hiányosságaira, magánéleti visszásságaira. Pedig ők aztán tudhatnák a Bibliából, hogy „Aki kicsiben hű, nagyban is hű; aki kicsiben hamis, nagyban is hamis.”

Tehát, ez a harapófogó két szára. Ez adta azt a hatalmas tömeget, amely kékre fordította a térképet. (A fenti gondolatmenetemet, úgy vélem, saját „szabadalmamnak” tekinthetem. Talán így nem fogalmazták meg még mások a bukás okait.)

De, hosszan lehetne elemezni a kormányzat számos egyéb hibáját, ami végül is a jelen helyzethez vezetett. Ezek jelentős részét megírtuk, Botos Józseffel, Kiss Károllyal, több helyen. Publikáltuk is – *semmi eredménnyel*. Nem váltott ki egyáltalán odafigyelést a Hatalom részéről.

A jelenlegi napi friss elemzések már mások részéről is tartalmaznak értékes kritikus gondolatokat. Azért röviden mégis összefoglalnám, amit magam fontosnak tartok. Hátha most már nagyobb figyelmet kap az érdekeltek, a mindenképpen az önvizsgálatra kényszerülő, ellenzékbe került Fidesz-vezetés részéről. S hogy ebben csak a jó szándék vezet, senki nem kételkedhet.

Nos, vegyünk sorra **néhány problémát!**

Első, és számomra igen fontos a keresztény társadalmi tanítás **szubszidiaritási elvének** súlyos sérelme.

Tisztában vagyok azzal, hogy könnyebb irányítani egy országot, ha minden fontos szál a központban fut össze. Csakhogy az ilyen ismeret túl általános. Azoknak az érdek-artikulációknak nem ad teret, amelyek fontossága pedig a mostani választásnál megmutatkozott. A túlzott centralizáció esetén a melléfogások következménye súlyosabb. Kevés minisztériumot valóban könnyebb irányítani. (Antall József is gazdasági csúcsmisztériumot hozott létre – abban a reményben, hogy az meg tudja oldani a számára nem közelálló gazdasági kérdések nagy részét. De ilyen koncentrálttság – akkor is kiderült –

veszélyes volt. Kicsit tükrözte, hogy a gazdasági kérdések nem tartoztak a kormányfő kedvelt témái közé. Ő a történelemben, a politika-történetben volt kiemelkedően jártas. Orbán meg a jogban. De neki se volt kedvelt területe a közgazdaságtan.

Az **egészségügy, kultúra, oktatás** kérdései a választási kampányban a kormányoldal részéről szinte egyáltalán nem szerepeltek. Nehéz is lett volna ott azért nagyon sok mindennel dicsekedni. Az orbáni kormányzás egészségügyi, kulturális, oktatási államtitkárai képtelenek voltak megfelelő érdek-artikulációra. Bár tudom (van némi rálátásom), hogy látták a gondokat, s meg is fogalmazták. De a gazdaságpolitika nagy összesítésében mégis félrecsúsztak, s ennek következményei a jelen választási eredményekben fényesen tükröződnek. Pedig lehetett volna érvelni a követett gazdaságpolitika bizonyos okai mellett. Igaz, gyakorlatilag csak az értelmiség felé lehetett volna valami hatása – de legalább afelé kellett volna érvelni! Az értelmiség megnyerése nagyon fontos!

Csakhogy, *nagyon kevésbé értette* a kormányzat (tudom, ez nagyon erősnek tűnő kifejezés, de meg tudom védeni), hogy a szocializmusból megörökölt **eladósodás** mekkora terhet jelentett az ország számára!!! Igen, ezt az utca embere sem érti. EGYÁLTALÁN NEM ÉRTI. Abban a hitben van, hogy ezt valahogy el lehetett volna a rendszerváltáskor törölni... De sajnos, a szakemberek, s a politikusok döntő része is azt hiszi, hogy ennek *nem lehet* ennyi idő után *szerepe* az ország gazdaságpolitikájában. Nem tudják, hogy Görögország 200 évig nyögte a függetlenségi harcáért felvett nemzetközi hitelek terhét! Hogy csak napjainkban fizették ki az utolsó részletet London Citynek! Nem értik az emberek, hogy a második ciklus kormánya a rendszerváltás után kifizette ugyan az állami vagyon külföldre történő értékesítéséből a külföldi adósságokat, de ezzel súlyos lyukat ütött a deviza-mérlegen, folyamatos nyomást helyezve az árfolyamra, újra termelte az adósságot... (Hiszen a külföldre utalt deviza osztalékok soha nem termelődnek meg a bevételekből, mert azok csak belföldön, hazai valutában jelentkeznek... De mindenképp kiáramlanak az országból! A fizetési mérleget rontják... Sajnálom, nem lehet megúszeni az ehhez hasonló alapvető közgazdasági törvények ismeretét a kormányzati politikában...) Helyesen tette az Orbán kormány, hogy ezeket visszavásárolta. *Nem tudta azonban ennek okait kellően átadni, elmagyarázni a választóinak.* Vissza kellett vásárolni az eladott infrastruktúrát a külföldtől... De, vajon **miből?** Nem értették az emberek – mindmáig nem értik – , hogy többek

között **ezért nem jutott pénz az egészségügyre** (hogy csak egy, de nagyon fontos területet emeljek ki). Azt hiszik, csak a kormányzat bűnös hanyagsága az ok. Én olvastam a nemzetközi szervezeteknek az egészségügy kapcsán leadott magyar ország-jelentéseket, s azok világosan tartalmazták a hiányosságokat, a tennivalókat. A szakma tehát tudta. (A teljesítmény-finanszírozás anomáliáit is, amelyek még az első kormány idejére nyúltak vissza. De igazán jó reformokra azóta se került sor...)

A politika azonban nem érzékelte és kommunikálta ennek az elmaradásnak a fontosságát, de főleg, *nem volt képes korrigálásához eszközöket biztosítani*. Újra eladósodni nem mert a kormány. *Azt meg*, ha valaki tudja, én tudom, mert voltam rövid ideig operatív pénzügyminiszter fontos időszakban – , hogy a költségvetés kereteinek szétosztása *mennyire determinált*... Lehet hivatkozni, persze, a fölösleges pénz-pocsékolásra a kormánypolitikában (plakátkampányok, országos felmérések költségei,) de ezek csak kisebb jelentőségűek, a mindent eldöntő hatalmas, kényszerű adósságszolgálati teher arányához, és ezen szektorok (egészségügy, oktatás, társadalombiztosítási nyugdíjrendszer) óriási pénzeszköz-igényéhez képest... (Kár, hogy a kormányközeli think-thankekben, intézetekben soha senki nem volt kíváncsi e gazdaságpolitikai gondolatokra, tapasztalatokra.)

A közvélemény az internetes médiumokra figyel. Hogy ezen fórumok hatása mennyire jelentős, számos mostani elemző felhívta a figyelmet. (A szolid, hagyományos *szakmai fórumokon* publikáló szakemberre sem a közvélemény, sem a kormánytanácsadó intézetek korábban nemigen figyeltek oda. Talán nem figyelték a szaksajtót, talán nem tartották elég korszerűnek ezeket a bölcsességeket.) A jelen kampányban a fórumok szerepe végképp döntő lett.

Nem állítom, hogy a közvéleménnyel lehetett volna – akár korábban, akár most – , bármi olyasmit megértetni, *amit nem érez a bőrén*. Mindenesetre, az *államadósságot nem érzi*. A *reálbér*-dinamikát viszont igen. 60 évet elemezve kimutattam (Botos Józseffel), hogy az a politikai rendszer, amelyik a reálbérek emelkedését biztosítani tudja – , akár államadósság révén is – , nem bukik meg. Ha nem tudja – , mert már nem kap külföldről hitelt – , *akkor megbukik*... Most ehhez a bölcsességhez pluszként hozzá jöhet, hogy amennyiben az egészségügyi helyzet romlását a választópolgár a saját családjában érzi, akkor politikai kritikája erős lesz. Ez vált jelenleg az egyik kormánybuktató kérdéssé.

(Természetesen, hogy milyen jó megoldása lesz erre a következő kormánynak, óriási kérdőjel.) Valóban meglepő volt a kistelepülések nagy választási aktivitása, és Tiszás-orientáltsága. *Ezt csak a személyesen érzékelt tényezőkre* tudom visszavezetni. Vitathatatlan hatású lehetett a Tiszások országjárása, a figyelem ráirányítása e kérdésre...

Ami nem ennyire látványos, mint az egészségügy; *a kultúra, az oktatás* szektorának elhanyagolása, ugyancsak súlyosan visszaütött. Az ifjúság és az értelmiség hozzáállásában érzékelhető lett. A lelki tényezőket ugyanis nem lehet pusztán anyagiakkal megvásárolni. Az Orbán kormány 16 éve alatt követett neoliberális politika itt visszaütött. Mert minden szólam ellenére, ami a konzervatív értékekről szólt, a politika, főleg a **gazdaságpolitika neoliberális volt**. És *a kultúrába is benyomult a piac*. A közelmúlt könyv-kínálata silányabb volt, mint a szociban. Sokszor a tudományos munkák publikálását is nehezítette, hogy nagyon erőltetetten kellett az oktatásban való felhasználást igazolni. Igen, jogos, hogy ne olyan könyveket támogassunk, amelyek nem a cserebogár hallhatatlanságát elemzik, de azért nem minden tudományos eredmény használható azonnal fel... Sokszor a kutatói társadalom vitái is szükségesek lettek volna ahhoz, hogy kiforrjon egy tananyagnak alkalmas szöveg... (Az operai rendezésekben is érzékelhető volt bizonyos színvonal-változás: erőltetett modernkedés mellett, a nem éppen erkölcsös jelenetek színre vitele – a polgárpukkasztó megoldások, a gazdag /külföldi/ jegyvásárlók kielégítésére...)

Az oktatásügy pedig túl *központosított*, szinte kézi vezérlésű lett; lassan egy kréta vásárlásához sem elég az igazgató engedélye... Van ugyan életpálya-modell, de amint utaltam rá, a kezdő fizetések alacsonyok. Az átlagos tanár-fizetésemelés ezt az anomáliát eltakarja. Hát, ha legalább lenne kedvezményes lakás-lehetőség fiatal tanároknak... vagy valami hasonló... (Pedig a diákság sokat kapott a közoktatásban is, étkezést, ingyen tankönyvet, stb.)

És hát a felsőoktatás... Az ottani bérek relatív elmaradása *valóban garantálta azt*, hogy csak a legelhivatottabbak maradjanak a pályán... némi túlzással mondván. Sajnos, az adott finanszírozási rendszer, a fejkvóták, a professzorok hatalmas leterheltsége, nemigen teszi könnyűvé a tanárok folyamatos önképzését. Hogyan tudnak maguk a tanárok ilyen tömegoktatás mellett, képzett tudósként mintaadó oktató személlyé válni? Különösen a modern technika okozta felgyorsulás mellett...

Nem volt továbbá elfogadható – és ennek többször hangot adtunk – a **szakminisztériumok hiánya**. Erre már a túlzott centralizációnál kitértem, de újra meg kell ismételnem. Ez nem volt helyes! Semmiképpen nem tartom elfogadhatónak, hogy a minisztériumok élén „politikai kitűző-alapon” – csak azon az alapon! – álljon vezető. Csakis olyan ember legyen ott, aki a szakma tiszteletét kivívta, a szakmát jól ismeri. Akit nem tud adott esetben az apparátus megvezetni, mert érti miről van szó; és aki tud az ellentétes irányban is, helyesen feladatokat vállalni apparátusa számára. (Senki nem értette a belügyminiszter feladatkörét...)

Egy további nagyon fontos elemre mutatott rá a választás utáni napokban Pokol Béla, hogy nem volt az elmúlt 16 évben un. **korrekciós mechanizmus**. Ezt magunk is kifogásoltuk többször, hogy nincs fórum, ahol a visszajelzéseket leadhatnánk. Nem volt lehetőség visszacsatolásra, nem érzékelhette így a legfelsőbb vezetés, hogy az irányokon igazítani kellene. Ezzel a Fidesz elvesztette értelmiségi holdudvarának jó részét. A tömegek tekintetében pedig lépéshátrányban volt a kommunikációban a Fidesz, az influenzszerek által jobban befolyásolt Tisza-tömegekkel szemben.

Ami a kampány időszak érdekes hiányossága volt, az éppen a kormányzás *nagy eredményéből* fakadt: a **külpolitikai** sikerekből. Az embereknek a külpolitika csak a cirkusz kategóriában jelenik meg: nem tudják, milyen halálosan fontos, a mindennapi élet szempontjából. Az emberek adottságnak veszik a fincsi meleget, s megdöbbennek, ha netán nincs. Hogy ez a diplomáciának is köszönhető, nehezen értik. A kormány mindent megtett ennek érzékeltetésére – és furcsa módon, éppen ez lett a kampányban az egyik buktató. Míg az Orbán csapat a külpolitikai *sikerekről*, barátokról és ellenségekről szólt, a Tisza-párt vezére a hazai egészségügy *problémáiról* beszélt... Választási harcban a belső kérdésköröknek mindig nagyobb a fontossága. Akkor is, ha objektíve, egy kis, nyitott országnak *valóban a léte függ a külpolitikai helyzettől*... Sajnos, érzékelhetően keveset ért nekünk Trump támogatása. Amerika messze van... Az Európához való tartozás viszont elég erős bennünk. A magyar önazonosságnak része. Már Petőfi írta, öntudatosan: „Európa színpadán mi is játszottunk, s mienk nem volt a legkisebb szerep!” (S nagy költőnkét még az általános iskolákban is tanítják, még ha ezt a versét talán csak a gimnáziumokban is...) Azt ugyan megfogalmazhatjuk, hogy nekünk *egy sokszínű Európában* lenne helyünk, amit összeköt a legalább is kulturális

kereszténység... Ez lenne a reális kapcsolat. Jean Monet ugyan az Európai Egyesült Államok híve volt, már az integráció kezdetekor is. Orbán azonban, úgy vélem, helyesen látta, hogy csak a *nemzetek Európája* a lehetséges alternatíva, mert nincs kellő közös identitás napjainkban. (Napjainkra lassan még az is eltűnik, amit a középkorban a kereszténység adott.) A pénz az, ami által – sokféle értelemben – egybe kovácsolódik az európai közösség --- de a pénzügyeket valójában London Cityből irányítják. (Akkor is, ha van euro... Most is nemzetközi hitelekre szorul Brüsszel, Ukrajna támogatásához...) De az, hogy a kampányban Brüsszel, s így Európa, ellenségképpé vált, sokakban okozott tudathasadást.

....

Ha röviden le szeretnénk zárni ezt az önmagunkba néző értékelést, azt mondhatjuk: az elmúlt évek súlyos gazdasági nehézségei, és a kormányzás bizonyos hibái okozták e földcsuszamlás szerű vereséget. **A rengeteg pozitívum ellenére**, amit a kormány hozott. **Annak ellenére, hogy a legfontosabb kérdésekben követett Fidesz-politika alapvetően helyes volt.** A választási eredményben minden bizonnyal benne volt a külső befolyásolás. De nincs mit tenni. Jó szerencse, hogy végül is, nem alakult ki végzetes konfliktus magyar és magyar között... Nem lett polgárháború, amit előszeretettel vizionáltak egyesek.

Nem kétséges, hogy a választók nagy része sok csalódást fog a közeli időkben átélni... „Most gyúrd be magyar, a süveged taraját” – írta Babits. A Fidesznek meg tanulnia kell a történelemből. Reméljük, fog is, és lesz lehetőség a tanulás eredményeinek a hasznosítására, belátható időn belül. Az önvizsgálat semmiképp nem szabad, hogy a „tábor” széteséséhez vezessen. „Szirt a habok közt: hűséged megálljon.” (Arany János) Úgy kell megtisztulni, hogy az összetartás megerősödjön. Az elkövetkezendőkben a nemzet stratégiai érdekeinek a képviselete lesz a feladat, ellenzékben, és a kármentés lehetőségeinek a keresése. Addig, amíg világossá nem válik, mit hoz a jövő.

Csongrád, 2026 április 14.